

Bezpečnostní zájmy České republiky

Milan Štembera

Stejně jako u každého evropského státu je i u České republiky bezpečnost neoddelitelnou součástí národních zájmů. V celkové hierarchii těchto zájmů má bezpečnost stěžejní, ne-li přímo prioritní postavení. Je tomu tak především proto, že celková bezpečnostní situace v Evropě není a ještě dlouho nebude uspokojivá, a dále proto, že v ní dosud neexistuje účinný, mezinárodněprávně zakotvený celoevropský bezpečnostní systém, schopný poskytnout každému evropskému státu dostatečné a spolehlivé záruky jeho bezpečnosti. Proto je a i v dohledné budoucnosti zůstane zajištění bezpečnosti jedním z hlavních úkolů řídicích orgánů každého státu. Kromě toho, pokud trvá požadavek suverenity příslušného subjektu mezinárodního práva, je právě bezpečnost jejím neodmyslitelným atributem. Musí však respektovat celkový vývoj v bezpečnostní oblasti v širším, ať již subregionálním, nebo regionálním rámci, prakticky v celoevropských dimenzích.

I když v Evropě zmizelo nebezpečí velkého válečného konfliktu, zahajovaného koncentrovaným útokem masy pozemních vojsk s podporou letectva a s případným použitím jaderných zbraní, vynořily se především ve východní a jihovýchodní Evropě dlouho potlačované nebo za vyřešené považované národnostní konflikty, znásobené či vyvolané ekonomickou situací.

Padl bipolární bezpečnostní systém. Začal proces drobení dosavadních státních celků často formou občanských válek nebo střetnutí jednotlivých subjektů. Evropa v podstatě zůstala tím, čím v minulosti vždy byla – nerovnoměrným shlukem států a státek s rozdílnou velikostí, počtem obyvatelstva, zeměpisnou polohou, kulturou, mentalitou, jazykem, ekonomickou výkonností, vědeckotechnickou úrovní, životní úrovní obyvatelstva i vojenskou silou. Z toho vyplývá i rozsáhlá variabilita zájmů jednotlivých evropských států, které nemohou zůstat bez následků ani v oblasti bezpečnosti.

Pro tu je nejdůležitější rozsah a obsah bezpečnostních záruk, které jednotlivé státy mají. Z tohoto hlediska je možné evropské státy rozdělit do tří skupin:

1) Do první patří státy, jejichž bezpečnost je zaručena členstvím ve stávajících obranných seskupeních, tj. v NATO nebo v Západoevropské unii (ZEU). Jde o 14 států NATO (bez USA a Kanady) a 10 států Západoevropské unie.

2) Druhou skupinu tvoří bývalé klasické neutrální a neangážované státy. Jejich statut je v nové situaci vlastně již bezpředmětný, jelikož neutralita existuje prakticky jen ve vztahu k dvěma antagonistickým subjektům, z nichž jeden v současné době již neexistuje. I pro tuto skupinu, jejíž členové se o svou bezpečnost museli postarat sami, je příkazem doby hledat záruky bezpečnosti v integrovaném systému.

3) Konečně třetí skupinu – do níž patří i Česká republika – tvoří bývalé státy Varšavské smlouvy, včetně nástupnických států bývalého SSSR. Tyto země jsou ekonomicky i politicky ve svízelné situaci, z níž se hodlají individuálními způsoby a metodami vymanit v časových dimenzích, které zatím nelze ani přibližně stanovit.

Přitom je Evropa plná problémů, které na jednotlivé státy doléhají nestejnou intenzitou a přímo působí na jejich celkovou situaci, včetně bezpečnosti.

Všeobecně patrný je vliv nacionalismu, přecházejícího v některých případech až do šovinismu. Otvárá celou jihovýchodní Evropou i okrajovými oblastmi bývalého SSSR, kde se projevuje násilnými formami. Objevuje se také ve střední Evropě v nenásilné formě při pokojném rozpadu Československa. Nejsou jej však ušetřeny ani konsolidované státy západní Evropy.

Jeden z významných zdrojů nestability tvoří rovněž nerovnoměrnost a rozdíly v ekonomice. Nikdo neočekával, že dopady změn ekonomického systému v postkomunistických státech budou tak drastické. Teoretici, kteří doufali ve významnou pomoc států západní Evropy a USA, se najednou ocitli před hospodářskou recesí v těchto státech.

Ekonomická situace je pak příčinou migrace obyvatelstva ve směru jih–sever i východ–západ, která zpětně tuto situaci ještě víc komplikuje. Přitom existuje možnost, že tato migrační invaze nemusí být trvale pokojného charakteru a že se mohou vyskytnout i násilné prvky, zejména ve spojení s mezinárodním terorismem a organizovanou zločinností.

Navíc může v jednotlivých zemích – a ani konsolidované státy proti tomu nejsou imunní – dojít k výraznému narušení sociálního smíru, potřebného nejen ke zlepšování ekonomické situace, ale i bezpečnosti.

Nejsou vyloučeny ani recidivy v politickém vývoji postkomunistických států. Sociální myšlení ve formě předchozího pojetí je příliš hluboko vryto do mentality obyvatelstva, které by mohlo paradoxně využít metod a možností demokracie k návratu k nedemokratickým formám se všemi důsledky, a to i v oblasti bezpečnosti.

V jednotlivých státech i subregionech dochází tedy k prolínání vnitřních i vnějších bezpečnostních rizik, která v souhrnu vytvářejí bezpečnostní nestabilitu celého našeho kontinentu.

Evropa nemůže pustit ze zřetele ani případné vnější ohrožení, vyplývající z možné nebezpečné směsi diktátorských režimů s proliferací zbraní hromadného ničení, především jaderných a chemických. Ve světě nechybějí ani násilné ideologie, které by mohly být základem možného použití síly v mezinárodních vztazích. Příkladem může být islámský fundamentalismus.

Evropa má tedy v bezpečnostní oblasti dva perspektivní úkoly:

- 1) dosáhnout spolehlivé vnitřní bezpečnostní konsolidace cestou postupné integrace,
- 2) společně vytvořit podmínky pro uhájení bezpečnosti proti vnějšímu ohrožení.

Znamená to i širší dimenzi evropské bezpečnosti cestou angažovanosti USA jak na našem kontinentě, tak i v transatlantickém rozsahu. To je celkový rámec, v němž se ocitá nový malý středoevropský stát – Česká republika.

I po rozdělení Československa zůstala Česká republika v přímém předpolí jak NATO, tak Západoevropské unie. Její poloha nejzápadnější výspy postkomunistické východní Evropy se tím ještě víc zvýraznila. Přes dosud nedokonalou transformaci na demokratických základech je zřejmé, že mentalita i životní styl obyvatelstva jsou ze všech „nových“ demokracií nejbližší západoevropskému pojetí.

Česká republika se dostává do situace nově vzniklého státu, jenž musí vyvinout značné úsilí k maximálně samostatnému řešení vlastních problémů, včetně bezpečnosti. Nemá žádné mezinárodněprávní záruky bezpečnosti, ale v současné době nemá ani evidentního nepřítele, jenž by mohl zpochybnit její existenci nebo mít zájem na jejím ohrožení.

Na základě těchto skutečností lze tedy přistoupit ke konkrétnímu rozboru národních zájmů České republiky v oblasti bezpečnosti. Hlavními východisky jsou kromě celoevropské situace zahraničněpolitická orientace státu, jeho geostrategická poloha, vztah k sousedům a významným mocnostem, demografická základna, ekonomická výkonnost, vědecko-výzkumná úroveň a vojenské možnosti, které z předchozích kritérií přímo vyplývají.

Zahraničněpolitická orientace České republiky vychází z celoevropské situace a je vyhraněně prozápadní. Hledá napojení na západoevropská integrační seskupení jak v ekonomické, tak i bezpečnostní oblasti a plné obnovení všech přirozených vazeb, zpřetrhaných v důsledku jaltského bezpečnostního systému a sovětské dominance ve střední Evropě.

Její geostrategická poloha v centru Evropy má dnes některé zvláštnosti. Přestože ve strategicko-operačním smyslu z hlediska konfigurace terénu ke změně nedošlo, změnila se rozdělením Československa situace v tom, že místo jednoho středně velkého státu vznikly dva státy malé. Česká republika má nyní 79 000 km² a její terén umožňuje vedení

rozsáhlých operací pozemních vojsk s podporou letectva. Délka hranic je menší, současně se však snížil i počet obyvatelstva na 10,3 miliónu. Souvislá obrana ve vojenském pojetí je neuskutečnitelná a stát pro takový způsob obrany nebude mít nikdy dostatek sil ani zbraňových systémů. To si vyžádá orientaci na menší, rychlé, pohotové síly s takovou dislokací, aby mohly případně plnit své úkoly ve více směrech. V tomto smyslu jsou kratší vzdálenosti ve srovnání s bývalou ČSFR výhodné.

Pro zabezpečení každého státu má stěžejní význam vztah k sousedům. Platí zde zásada, že pokud by došlo k bezprostřednímu ohrožení státu, pak by to bylo ve většině případů z prostoru nebo území sousedních zemí. Proto jsou vzájemné dobré vztahy jednou z priorit bezpečnostní politiky.

Česká republika má čtyři staronové sousedy – SRN, Polsko, Rakousko a Slovensko. Ze strany žádného z nich nehrozí bezprostřední ohrožení její bezpečnosti. Přesto však existují některé problémové otázky, které by za nejnepříznivějšího vývoje mezinárodní situace mohly tuto situaci negativně ovlivnit.

Pro zajištění bezpečnosti státu politickými prostředky má stěžejní význam vztah k mocnostem, schopným ovlivnit bezpečnostní situaci v regionu a mít v něm vlastní mocenské či vojenskostrategické zájmy. Tento vztah by neměl být jednostranný, jak to bývalo zvykem v bezpečnostní politice bývalého Československa prakticky po celou dobu jeho víc než sedmdesátileté existence.

V Evropě nelze vyloučit situaci, vedoucí k přílišnému vlivu určité mocnosti s nutností jeho vyvažování. Proto i malý stát musí ve vztahu k silnějším mocnostem diferencovat a nedostat se do plné závislosti na některé z nich.

Bezpečnost České republiky závisí také na vztahu k existujícím vojenskopolitickým seskupením. Pokud proces KBSE chápeme jako bezpečnostní, pak je to jediná mezinárodní organizace tohoto druhu, jíž je Česká republika členem. Avšak přes významný pokrok v oblasti konvenčního odzbrojení na území kontinentální Evropy, opatření pro posílení důvěry a bezpečnosti a „otevřeného nebe“ nemůže proces KBSE poskytnout plné záruky bezpečnosti a zatím nemá síly ani prostředky, které by mu umožnily plnit úlohu arbitra v případných ozbrojených konfliktech.

Současná situace je vcelku příznivá pro další rozvinutí spolupráce NATO a KBSE. Znamená pozvednutí procesu KBSE na vyšší a mezinárodně účinnější úroveň přesto, že se její úloha při řešení jugoslávské krize a předcházení konfliktům vůbec ukázala jako málo efektivní.

Nejperspektivnějším mezinárodním seskupením v bezpečnostní oblasti je a ještě dlouho bude NATO. Zájem o členství v něm je pro Českou republiku naprosto racionální a logický.

NATO dokázalo za dobu své víc než čtyřicetileté existence dostát svým úkolům při zaručení bezpečnosti svých členů a významně spolupůsobit při ukončení studené války. Bylo schopné pružně reagovat na změny mezinárodní situace, a to i na tak zásadní, které nastaly po zhroucení bipolárního systému. Navíc dokázalo v krátké době nejen změnit svou strategickou koncepci (Římská deklarace, listopad 1991), ale i přizpůsobit se a realizovat potřebnou reorganizaci svých ozbrojených sil. Kromě toho – a to je z hlediska zajištění bezpečnosti podstatné – disponuje dostatečnou kvalitou i kvantitou použitelných ozbrojených sil, včetně jejich účinného logistického a leteckého zabezpečení. Jeho transatlantická dimenze není postižena odzbrojovacími opatřeními a může kdykoliv zajistit narůstání svých ozbrojených sil přísunem ze zámorí. Pro účinné odstrašení disponuje dostatečnou jadernou kapacitou.

To je i pozadí zájmu o vstup České republiky do NATO. Krátce řečeno je vstup do NATO z hlediska naší republiky více žádoucí než z hlediska aliance. To se zřejmě projeví i v době nabídnutí členství, která je plně v rukou NATO.

Pro eventuální přijetí České republiky do NATO existuje však ještě celá řada vnitřních podmínek, které bude nutné splnit a které si vyžádají určitou dobu.

První a nejdůležitější z nich je vnitřní konsolidace státu na demokratických základech

politické plurality, plného respektování lidských práv a dosažení takového stavu ekonomiky, který by umožnil slušnou životní úroveň obyvatelstva.

Druhou podmínkou je vyloučení třetích ploch a problémů ve vztahu k jiným státům, které by mohly ohrozit bezpečnostní situaci v regionu.

Třetí podmínkou je pochopení zásady, že NATO na jedné straně poskytuje bezpečnostní záruky, na druhé straně však vyžaduje přiměřený příspěvek podle velikosti státu, jeho ekonomické výkonnosti a strategické polohy. Pro Českou republiku to bude znamenat skoncování s názorem, značně rozšířeným ve veřejnosti, o zbytečnosti jakýchkoliv ozbrojených sil.

Z toho ovšem vyplývá i komplex vojenskoodborných podmínek. Ten lze celkově vyjádřit jako proces postupného přizpůsobování na všech úrovních a ve speciálních oblastech. Především jde o přeškolení velitelského sboru na nové strategické a operační myšlení. Toho lze dosáhnout třemi hlavními způsoby: školením vybraných důstojníků ve vojenských školách států NATO, studiem předpisů a jiných relevantních materiálů v našich vojenských školách a konečně vzájemnými konzultacemi s představiteli řídicích orgánů paktu i s představiteli jednotlivých armád, zejména tzv. malých států NATO.

Současně je nutné přistoupit k reorganizaci vlastních ozbrojených sil tak, aby odpovídaly organizačním normám a požadavkům ozbrojených sil NATO, s přihlédnutím k národním zvláštnostem.

Je rovněž nezbytné přebudovat systém výchovy a výcviku vojsk ve směru větší efektivity a maximálního využití poskytnutých prostředků s cílem dosáhnout demokratického pojetí občana v uniformě s vysokou úrovní profesionálních dovedností.

Konečně bude nutné s potřebným předstihem připravovat přezbrojení české armády na zbraňové systémy a logistiku NATO. Tato oblast je nejobtížnější, protože narazí na rozpočtové, ekonomické, vědeckotechnické, jakož i výrobní možnosti státu. Přezbrojení na normy a systémy NATO je tedy v této souvislosti v dohledné době nerealné a česká armáda bude muset vystačit nejméně jedno desetiletí se stávající výzbrojí a materiálem s částečnými úpravami a postupným nahrazováním.

Všechna uvedená činnost ve směru přípravy ke vstupu do NATO musí být prováděna trvalým a obezpečeným diplomatickým úsilím vůči všem členům NATO, protože o případném přijetí nového člena se rozhodnutí přijímá konsensem a jediný negativní hlas některého z členských států by mohl přijetí ohrozit.

Z uvedeného vyplývají i časové možnosti případného přijetí České republiky za člena NATO.

Společná obranná politika ES, formulovaná Maastrichtskou smlouvou a revidovaná podle požadavků Dánska a Velké Británie, se týká pouze členských států ES. Její výkonná složka – ZEU – ani nezahrnuje všechny členské státy, ani nemůže plnit svou obrannou roli bez vazby na NATO.

To se výrazně projevilo v dohodě, uzavřené mezi hlavním velitelem ozbrojených sil NATO v Evropě a vojenskými představiteli Francie a SRN o statutu společného armádního sboru, který bude v nejbližší budoucnosti postaven v německo-francouzském složení. Tento sbor byl prakticky začleněn do struktury vojenské organizace NATO a bude spadat pod operační velení velitelství NATO v Evropě.

Z hlediska obrany jde u ZEU vlastně o zdvojenou integraci a o ústupek vůči NATO s přihlédnutím k reálným možnostem společného plánování a řízení obranných opatření.

Pro Českou republiku z toho vyplývá, že by se mohla podílet na bezpečnostní politice ES a ZEU a dostat záruky pouze po vstupu do společenství se statutem plného členství, což je sotva možné před koncem století. Do NATO by však mohla být přijata za mimořádných okolností již za 4–5 let a bezpečnostní záruky by byly podloženy výkonnější vojenskou silou, včetně transatlantické dimenze.

Dalším východiskem při posuzování obranné politiky České republiky je její demografická základna. Její počet obyvatel neumožňuje budování masových armád. Musí proto jít cestou nikoliv kvantity, ale účelové kvality. V personální oblasti je východiskem

parametr 0,5 % obyvatelstva mužské populace jednoho ročníku. Při dvanáctiměsíční vojenské službě to představuje zhruba 50 000 mužů. Vzhledem k celkově špatnému zdravotnímu stavu obyvatelstva, respektování práva odporu občanů ke službě se zbraní a osvobození od vojenské služby z jiných závažných důvodů je nutné odpočítat asi s 30 procenty. Kontingent by se snížil na 35 000 mužů. Při progresivní profesionalizaci ozbrojených sil by tento počet povolanců byl plně postačující. Bude však nutné personálně oddělit plnění bojových úkolů od oblasti zabezpečovací a správní, což znamená svěřit administrativní, technické a logistické funkce občanským pracovníkům.

Úplná profesionalizace ozbrojených sil není v dohledné době reálná, protože by přesáhla ekonomické možnosti. Proto musí Česká republika počítat se smíšeným typem ozbrojených sil, složených z progresivně stoupajících počtu profesionálních vojáků a z povolanců, zastávajících méně náročné funkce. Tento poměr může v dohledné době dosáhnout hodnoty 60:40 ve prospěch vojáků v základní službě. Celkový stav ozbrojených sil by tak dosáhl počtu přibližně 60 000 mužů bez občanských pracovníků. Je to zhruba stejný poměr k počtu obyvatelstva jako v malých státech NATO (Belgie, Nizozemsko, Portugalsko), kde stav mírových ozbrojených sil činí 0,6–0,7 % celkového počtu obyvatelstva.

Ekonomická výkonnost státu je rovněž důležitým východiskem pro rozsah a kvalitu obranných opatření, včetně výstavby ozbrojených sil. Na ekonomické výkonnosti přímo závisí hodnota státního rozpočtu vůbec a obranného zvláště. Státy NATO vydávají na obranu od 2,8 do 7 % HNP. U malých států tato hodnota málokdy přesahuje 3 %. Česká republika, procházející procesem ekonomické transformace a nacházející se ještě stále na ekonomickém sestupu, bude sotva moci vydávat na obranu větší procento HNP než malé státy NATO, a to ještě z poměrně malého základu.

Další významnou oblastí, ovlivňující bezpečnostní zájmy státu, je vědeckovýzkumná základna, působící ve prospěch ozbrojených sil a obrany v širším měřítku. Ta byla dosud tvořena soustavou specializovaných výzkumných ústavů a vývojových středisek, jakož i vědeckovýzkumnými a vývojovými pracovišti velkých zbrojních závodů a koncernů. Tato základna byla však v souladu s tehdejší předimenzovaným rozsahem ozbrojených sil rovněž předimenzována a dnes prochází stejnou krizí celkové redukce.

Celková výkonnost této základny se v České republice výrazně snižuje a nebude schopna zabezpečit vlastní výzkum a vývoj ve všech oblastech nutného zbraňového a přístrojového vybavení ozbrojených sil. V nejbližší perspektivě to pro českou armádu bude znamenat nutnost přenést část výzkumu a vývoje do oblasti mezinárodní spolupráce s ponecháním pouze těch oborů, jejichž úroveň zabezpečí možnost mezinárodní spolupráci alespoň částečně kompenzovat, tedy být s to případným partnerům něco recipročně poskytnout.

S vědeckovýzkumnou základnou těsně souvisí i zbrojní výroba. Zde se přímo stýká jak problematika obrany a bezpečnosti, tak i ekonomiky. Zbrojní průmysl vždy byl a bude jedním z nejvýznamnějších spotřebitelů surovin, energie, živé práce i finančních prostředků. Přitom jeho produkce většinou není využitelná pro uspokojování potřeb obyvatelstva a navíc neprodukuje žádné nové zboží. Pro státní pokladnu je přínosem pouze v podobě exportu, který naráží na značnou konkurenci. Jeho intenzita je často omezena mezinárodněpolitickými hledisky, jako je zákaz vývozu do krizových oblastí nebo závazky, vyplývajícími z mezinárodních smluvních aktů.

Stejně tak jako u výzkumné základny se zbrojní výroba v České republice potýká s problémy, vzniklými rozdělením státu a konverzí zbrojní výroby na mírovou.

V prvních letech po revoluci se k problematice konverze zbrojní výroby přistupovalo s velkou vehemencí. Hlavně ve slovenských závodech na těžkou techniku došlo k výraznému snížení výroby, hledaly se možnosti nových výrobních programů.

Česká republika nebyla vystavena takovým důsledkům konverze. Skladba zbrojní výroby, umístěné na jejím území, nevyvolávala nutnost okamžitého útlumu. Odbyt byl méně postižen novou situací a některé výroby mohly být i pružněji přeorientovány. Situace se neprojevila příliš výrazným stupněm růstu nezaměstnanosti. Došlo však k pří-

padům druhotné platební neschopnosti některých podniků, která se v nejbližší budoucnosti neobejde bez ekonomických a sociálních dopadů. Zbylý zbrojní průmysl bude však muset bojovat o své uplatnění na trzích.

Z hlediska bezpečnostních zájmů České republiky se nelze obejít bez určité přiměřené základny zbrojního průmyslu, kryjícího alespoň nutnou část potřeb jeho ozbrojených sil. Žádná armáda v Evropě není odkázána pouze na dovoz, jenž může být za určitých situací nespolehlivý. Česká republika bude prakticky schopna využít existující základny v obou směrech – jak pro vlastní potřebu, tak i pro vývoz. V oblasti těžké techniky bude však odkázána na dovoz anebo případnou kooperaci.

Všechna uvedená východiska – od politické orientace státu přes jeho ekonomické a demografické možnosti a geostrategickou polohu – vedou ve svých závěrech k následujícímu obrazu jeho vojenské politiky a organizace ozbrojených sil:

Hlavním výchozím dokumentem bude vojenská doktrína státu, která na základě jeho politické orientace stanoví hlavní zásady obrany s cílem zachování územní celistvosti a nezávislosti. Tato vojenská doktrína musí vycházet ze zásady obranného charakteru a rozumné dostatečnosti ozbrojených sil. Její obranný charakter je nesporný. Předmětem sporu však může být stanovení parametrů rozumné dostatečnosti. Přitom je nutné vyjít z předpokládaných úkolů ozbrojených sil malého středoevropského státu, jenž je vcelku obdobný i u jiných evropských států srovnatelné velikosti a vojenských možností.

Prvním a hlavním úkolem je zajištění územní celistvosti a svrchovanosti státu v krizových situacích vojenskými prostředky. Ozbrojené síly jsou tedy jedním z vnějších znaků státní suverenity. Dalším úkolem ozbrojených sil je demonstrace vůle k sebeobraně podle příslušných ustanovení mezinárodního práva, zejména Charty OSN. Tato vůle musí být hodnověrná, tj. podložená materiálním vybavením, kvalitou přípravy ozbrojených sil a schopnostmi velitelského sboru.

Ozbrojené síly musí být připraveny plnit i některé vnitrostátní úkoly. Je to v první řadě pomoc při zdolávání následků živelních pohrom a katastrof, které nejsou zvládnutelné běžnými prostředky státní správy.

Konečně je zde oblast plnění úkolů v mezinárodních souvislostech, tj. ve prospěch případné koalice nebo mírových operací OSN a z jejího pověření i regionálních organizací, jako je KBSE.

Z těchto úkolů by bylo možné vyvodit i rámcovou organizaci ozbrojených sil České republiky, které by se skládaly z operativních, silně profesionalizovaných, pohyblivých, úderných a technicky dobře vybavených svazků pod centrálním velením, splňujících kritéria pohotovosti a efektivnosti podle norem platných v NATO. Další složkou by byly teritoriální útvary s omezenou prostorovou působností, s úkolem obrany příslušné vymezené oblasti. Třetí složkou by muselo být víceúčelové letectvo, vybavené stíhačmi bombardovacími letouny a bojovými vrtulníky, zaměřené především na podporu bojové činnosti pozemních vojsk. Jako čtvrtá nejdůležitější složka se rýsuje systém protivzdušné obrany státu, tvořený především raketovými a radiolokačními systémy, který by zajišťoval jak protiletectvou, tak i protiraketovou obranu státního území. Vzhledem k nepatrnému rozsahu státního území bude muset být tento systém budován s možností napojení na systémy předpokládané koalice.

Konečně společným prvkem pro všechny složky ozbrojených sil bude muset být promyšlený a efektivní systém logistiky a fungující a přitom úsporný systém řízení a velení s maximálním využitím moderní techniky.

Z uvedeného vyplývají i hlavní zásady dislokace ozbrojených sil. Zatímco u operativních jednotek a svazků je požadavek dislokace v centrálních částech území, odkud by mohly zasáhnout na kterémkoliv místě státu, aniž by musely překonávat vzdálenosti větší než 100–150 km, dislokace teritoriálních jednotek je dána přiděleným prostorem jejich činnosti. Letectvo a protivzdušná obrana mohou prakticky plnit své úkoly na celém státním území s výjimkou některých raketových prvků.

Na základě provedeného rozboru vzniká otázka konkrétního rozsahu ozbrojených sil

České republiky. Jejich horní hranice je limitována dvěma mezinárodními smluvními akty, a to Smlouvou o konvenčních zbraních v Evropě z roku 1990 a Smlouvou o stanovení maximálních počtů osob pozemních vojsk a letectva v Evropě z roku 1992. Zatímco první z nich představuje mezinárodněprávní závazek, týkající se všech států NATO a bývalých států Varšavské smlouvy, druhá je politickou dohodou, vycházející prakticky ze stávajících mírových počtů vojsk uvedených členských států. Obě smlouvy stanoví limity pro celou bývalou ČSFR. Při jejím dělení byl stanoven pro většinu oblastí poměr 2:1 ve prospěch České republiky vzhledem k dvojnásobnému počtu obyvatelstva i k ekonomické výkonnosti. Tento poměr lze tedy aplikovat také na ozbrojené síly rozdělením limitů, daných uvedenými smlouvami.

Celkové počty osob a hlavních druhů zbraňových systémů jsou přehledně uvedeny v následující tabulce.

NÁZEV \ STÁT	Bývalá ČSFR	Česká rep.	Slovenská rep.
Osoby	140 000	94 000	46 000
Tanky	1 435	957	478
Obr. bojová vozidla	3 583	2 388	1 195
Dělostřelecké sys.	1 150	766	384
Bojová letadla	345	230	115
Útočné vrtulníky	75	50	25

V současné době skutečný počet osob nedosahuje povolené úrovně. Zato počty zbraňových systémů povolené limity dosud překračují a jsou postupně a s dost vysokými finančními náklady likvidovány. Vzhledem k povolenému limitu zbraňových systémů jsou počty osob příliš vysoké zvláště pod zorným úhlem rozdělení těchto prostředků na výcvikové, pohotovostní a uložené.

Ačkoliv konečné počty jsou zatím předmětem úvah, projevuje se trend profesionalizace armády především cestou zvýšení počtu poddůstojníků a praporčíků z povolání, jakož i občanských pracovníků v duchu nového pojetí jejich úlohy a místa v ozbrojených silách. Optimální varianta bude korigována ekonomickými možnostmi státu a výhledem na případné budoucí členství v NATO.

Poslední z uvedených hledisek bude rozhodující i při stanovení organizační struktury české armády, tj. počtu a složení svazků a útvarů pozemních vojsk a letectva a jejich naplněnosti. Kromě pohotovostních útvarů a svazků, vyčleněných k plnění speciálních úkolů, bude třeba budovat strukturu většiny útvarů rámcovým způsobem. Protivzdušná obrana bude muset být řešena nikoliv vysokým počtem osob, ale maximálním využitím technických prostředků a teritoriální jednotky budou svými počty v menšině. To vše jsou však předpoklady, které se mohou podle konkrétní situace měnit, a to jak celkově, tak i ve vzájemném vnitřním poměru jednotlivých částí ozbrojených sil.

* * *

Bezpečnostní situace nově vzniklé České republiky je určována především vnějšími vlivy současné situace v Evropě. Nelze ji považovat ani za dobrou, ani za znepokojující. Faktem zůstává, že Česká republika nemá a v nejbližší době ani nebude mít mezinárodněprávně zakotvené bezpečnostní záruky, že se nachází v bezpečnostním vakuu a že se musí o svou bezpečnost postarat především sama.

Může tak učinit dvěma základními způsoby. První z nich je rozumná, iniciativní a reálná zahraniční politika. Teprve jako druhá v pořadí je příprava mocenského instrumentu bezpečnostní politiky – ozbrojených sil. Tyto ozbrojené síly nebudou mít nikdy

možnost splnit svůj úkol, jestliže je zahraniční politika přivede do bezvýchodné situace, jako se to stalo v roce 1938 i 1968. V tom spočívá i prioritní česká zahraniční politika v bezpečnostní oblasti.

Zahraniční politika může pružně reagovat na změny a peripetie mezinárodní situace bez zvláštních nároků na finančně ekonomické zabezpečení. Ozbrojené síly jsou však budovány se značnými náklady tak, aby byly předem připraveny i na nejhorší varianty bezpečnostní situace. Nemohou být zřizovány nebo rozhodně měněny, až když taková situace nastane. V tom spočívá i jejich zvláštnost ve vztahu k ostatním instrumentům bezpečnostní politiky.

Malý stát zpravidla nemá možnost spolehlivého zajištění obrany mocenskými prostředky. Proto hledá záruky v bezpečnostní integraci, která by mu umožnila získat maximum bezpečnosti s co nejnižšími náklady. To je i případ České republiky, a proto je její zaměření na získání členství v nejučinnější soudobé vojenskobezpečnostní mezinárodní organizaci – Severoatlantickém paktu – naprosto legitimní a rozumné.

Nejde přitom jen o vojenskou bezpečnost v klasickém smyslu slova. V současné situaci se s mezinárodní bezpečností prolínají i rizika, která byla dosud považována za vnitřní záležitost, jako je mezinárodní terorismus, organizovaná zločinnost a ilegální migrace obyvatelstva, která v budoucnu nemusí mít pouze pokojný charakter. Proto je orientace na mezinárodní zajištění bezpečnosti příkazem doby.

Přesto však ozbrojené síly jsou a zůstanou nejučinnějším instrumentem bezpečnosti každého suverénního státu. V Evropě dosud neexistuje stát, jenž by uvažoval o jejich totální likvidaci a nahrazení pouhými policejními silami, protože ty nejsou s to čelit všem rizikům bezpečnostní situace. Integrace a úsilí o vytvoření jednotného, účinného a mezinárodněprávně zakotveného celoevropského bezpečnostního systému sice pokračuje, avšak jeho realizace je ještě v daleké budoucnosti.

Národní zájmy České republiky v oblasti bezpečnosti vyžadují, aby jim byla v celé zahraniční i vnitřní politice věnována trvalá pozornost i přesto, že konkrétní opatření, jako je výstavba ozbrojených sil a policie, budou vždy vyžadovat značnou sumu neproduktivních, přesto však nutných nákladů.

Otázky bezpečnosti nelze v současné době považovat za prioritu veřejného mínění v České republice. Vztah k nim byl značně deformován dřívějším ideologizovaným pojetím bezpečnosti a hlavně neustálou, tvrdošijnou propagací militarizace společnosti. Bude proto třeba vytvořit nový vztah občana k bezpečnosti a suverenitě svého státu. To si vyžádá delší dobu, a proto nelze počítat s rozhodnou změnou vztahu k armádě a brannosti vůbec. Tento vztah nelze změnit propagandistickými způsoby, ale jen v rámci celkové přirozené a evoluční proměny demokratické společnosti, která bude s to reálně posoudit své potřeby a priority.